

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
Inhoudsopgave	1
Van de Redactie	1
Frustraties en een oorlogstrauma	2
Dominee Brezet over zijn tijd in Peize, 1965-1970	5
Excursie naar het museum 't Steenhuus in Niebert	11
Reactie op artikel over een Drentse postbode in 1871	12
Oplossing / Uitslag decemberpuzzel 2021	14
De eerste sociale gemeentewoningen van Peize in 1922	16

In dit zomernummer staan drie aangeleverde artikelen van leden van onze vereniging. De redactie van is altijd zeer tevreden met artikelen over interessante onderwerpen om te plaatsen in ons verenigingsblad “Tiedschrift”. Lammert Garlich stelde een verhaal samen uit het interview met Jan Staal gehouden in 2006 door de werkgroep Geluid; Piet Kodde stelde -met toestemming- een artikel samen met gedeelten uit het boek van Hans Brezet. Brezet was predikant te Peize in de periode van 1965 tot in 1970. Gelmer Stroetinga reageerde met een verhaaltje -op rijm- over een postbode uit Peize, dit naar aanleiding van een artikel in nummer 93 van Tiedschrift over Een Drentse postbode in 1871. Verhalen en gebeurtenissen door leden over Peize en van Peizers.

In dit nummer staat ook de uitslag van de DECEMBER PUZZEL 2021, en een verslag van de excursie naar ‘t Steenhuus in Niebert op zaterdag 11 juni 2022.

De redactie wenst de lezers veel genoegen met dit nummer van Tiedschrift, en een behaaglijke en gezellige zomerperiode is ook voor iedereen toegewenst door ons.

FRUSTRATIES EN EEN OORLOGSTRAUMA

door Lammert Garlich

Deel van het interview met **Jan Staal**

gemaakt door Arend Luinge en Ap v.d.Kaap op 18 februari 2006.

Jan Garbrand Staal is geboren op 23-2-1924 in Peize

De opa van Jan was Garbrand Staal, hij was z.g. postgaarder, de postkantoorhouder. Toen opa in 1931 met pensioen ging, nam Jan's vader dit over en Jan kwam bij zijn vader in dienst, het waren de

Hoofdstraat 34: Postkantoor en Winkel foto 1904

crisisjaren en de beloningen waren slecht. Het postkantoor was toen gevestigd op nr. 34, hierin was ook een kruidenierswinkel.

Opa liet in 1934 een nieuw huis bouwen, op nr. 32, dit werd later het nieuwe postkantoor toen opa overleed in 1948.

Als *postgaarder/brievengaarder* moest je brieven bezorgen, maar ook brieven mee nemen en zorgen dat het verder in het land werd verspreid, verteld Jan. De poststukken werden eerst met de postkoets en later per tram in Peize bezorgd. Jan zegt dat hij heel veel adressen kon onthouden.

Telegrammen kwamen per telefoon binnen en de postkantoorhouder schreef dit op een speciaal formulier en dan werd dit telegram bezorgd.

Ook kwam de eerste telefoon in Peize, Jan noemt dit de koffiemolen, er zat een slinger aan. Er is sindsdien veel op telefoongebied veranderd, in het begin waren er 7 abonnees, o.a. de melkfabriek, de Landbouwvereniging en aannemer Elema.

Toen Jan 11 jaar was, werd zijn vader ernstig ziek, hij kreeg T.B.C. en lag in een sanatorium in Hellendoorn, er werd zelden een bezoek aan vader gebracht, maar toen hij na 2 jaar weer thuis kwam was hij wel genezen.

In 1939, Jan was 14 jaar, is zijn moeder overleden, dit was een ramp voor ons gezin zegt Jan. Zijn vader bleef achter met 3 kinderen.

Jan ging toen naar de Landbouwschool, hij wilde boer worden, later ging hij naar de H.B.S. in Groningen, toen de oorlog uitbrak. Op deze H.B.S. heeft Jan geweigerd om een z.g. loyaliteitsverklaring te tekenen.

Hierover is Jan, in 2006 nog steeds een beetje *gefrustreerd*, want diegene die wel hadden getekend, kregen na de bevrijding hun diploma, maar die niet hadden getekend niet, hij maakte deze school niet af.

Als men niet wilde tekenen kreeg je geen "ausweis" zegt Jan. Hij moest zich melden op het arbeidsbureau in Groningen, hij was toen 18 jaar, hij werd toen goedgekeurd om in Duitsland te werken en moest binnen een week beginnen.

Hij moest naar *Neumunster*, waar een V1 raketinstallatie stond, maar kon regelen dat hij, op papier alleen geschikt was als boerenarbeider.

Ze gingen op transport met de trein, in Leer werd gestopt om de papieren te laten controleren. Toen de trein daarna verder reed, sprong Jan uit de trein en maakte zich uit de voeten, gelukkig niet opgepakt zegt hij.

Jan melde zich bij een Duits arbeidsbureau en hij kreeg werk bij een plaatselijk boer in het plaatsje **Veenhoezen**. De boerderij lag dicht tegen de rivier de Eems en men sprak er ongeveer een zelfde dialect als in Peize.

Jan werkte hier van 1943 tot 1945 en ging een paar keer naar Peize, hij was toen een z.g. **grensganger**. Dit kon door zijn vader worden geregeld met een Peizenaar die op een kantoor in Winschoten werkte, een N.S.B-er.

Voor deze boer, waar hij het goed heeft gehad, moest hij soms met vee naar de markt in Leer en ook wel naar Emden met een vracht kool.

Ook moest Jan eens in de zoveel tijd naar de molen/graanmaalderij in **Bunde** om graan te laten malen.

Jan wist dat de vrouw van Albert Garlich uit Bunde kwam (zij is daar geboren) hij wist het adres (door de briefwisseling op het postkantoor). Toen Jan daar weer bij de molen kwam is hij naar dat adres gelopen, 100 mtr. van de molen en trof daar Albert en Rieka Garlich op bezoek bij hun (schoon)moeder. Jan is nog een aantal keren daar geweest en at dan meestal mee.

In maart 1945 probeerde Jan naar Nederland te komen, hij haalde zijn kleren en wat andere spullen ophalen en ging op de fiets via Leer naar de grens. Bij de grens met Nieuweschans beleefde Jan zeer angstige momenten, een hoge maar zeer gefrustreerde officier (de oorlog was voor Duitsland verloren) beval een grenssoldaat om Jan **dood te schieten**, maar deze soldaat heeft dit niet gedaan, hij kon de officier overtuigen.

Dit incident heeft veel indruk op Jan gemaakt, hij vertelde mij (L.G.) dat hij daar nog vaak aan dacht, dit was wel een **oorlogstrauma**, hij hoorde nog vaak "**erschiessen**" zij hij dan.

Jan ontmoette in 1948 Jacobje (Jo) van Rein uit Gasteren, dan ging hij op de fiets naar haar toe. Ze zijn op 17-5-1951 getrouwd.

Toen Jan uit Duitsland terug was kon hij weer naar school, gekozen werd de Landbouwwinter school en kreeg daar een diploma.

Na de school ging Jan aan de slag als "**Jeep melker**" dan ging hij met een melkmachine langs boeren om de koeien te melken. Het verdiende goed zegt Jan, maar het werd hem te zwaar, hij kwam via via bij de posterijen. Eerst in Slochteren, dan Ulrum, Usquert, Loppersum en daarna bij zijn vader op het postkantoor in Peize waar hij tot 1985 heeft gewerkt tot zijn VUT.

Het postkantoor is in 1993 gesloten, iemand kwam hem vertellen dat het kantoor werd gesloten en dat er in de winkel van C. Nieman een afdeling kwam. Hij had van de PTT niets gehoord, dit was ook *frustrerend* zegt Jan.

Jan heeft veel voor de Peizer gemeenschap gedaan, zo was hij vrijwilliger voor het *Groene Kruis*, de *diepvriesvereniging*, hij zat in de *redactie* van het dorpsblad *de Hopbel*. Jan zat ook nog in het bestuur van de stichting *gezinszorg*.

Hoofdstraat 32: Woonhuis en Postkantoor

foto ± 1980

Jacobje (Jo) Staal van Rein
is overleden op
15- 10- 2021

Jan Staal is overleden op
29-01-2022.

Peize Hoofdstraat; links nr. 32, 30 enz.; foto genomen richting de Roderweg

foto: ± 1945

DOMINEE BREZET OVER ZIJN TIJD IN PEIZE, 1965-1970

Piet Kodde en Ds. Hans Brezet

Van 1965 tot 1970 is Ds. Hans Brezet predikant geweest van de Hervormde Gemeente in Peize. De 90-jarige Ds. Brezet heeft uitgebreid over zijn leven geschreven. Dat resulteerde in een boek dat hij in eigen beheer heeft uitgegeven en dat niet in de handel is.

Via een vriendin kreeg ik het boek in handen en ik heb het met veel belangstelling gelezen. Speciaal het gedeelte waarin hij schrijft over zijn predikantschap in Peize leek me interessant voor lezers van het *Tiedschrift*. Oudere lezers zullen zich Ds. Brezet en zijn vrouw Loes nog herinneren en vinden het misschien interessant te lezen hoe een jonge predikant, afkomstig uit de Randstad, het wonen en werken in het dorp Peize in de 60-er jaren van de vorige eeuw ervoer.

Hieronder volgen enkele gedeeltes, die ik met toestemming van Ds. Brezet, overneem uit zijn boek. Cursiveringen e.d. heb ik letterlijk overgenomen uit het origineel.

Piet Kodde

Ds. Brezet over zijn tijd in Peize, 1965-1970

Dorpskerk Peize; restauratie 1964-1968

Peize

Ruwweg 3000 inwoners waarvan zo'n 1000 geen kerkgenootschap hadden en 2000 als hervormd stonden ingeschreven. Maar in het pastoriezaaltje waar we de eerste jaren moesten kerken, omdat de mooie, eenvoudige, van oorsprong romaanse kerk uit de 13^e eeuw werd gerestaureerd, konden maar 50 stoelen staan. Dat was praktisch altijd genoeg. Alleen met Kerstmis, Pasen, Pinksteren, Doopdiensten, biddag en dankdag en een gezinsdienst weken we uit naar de zaal van het Jeugdhonk midden in het dorp.

Toen we in het pastoriezaaltje de eerste echte jeugddienst gingen houden (op een avond denk ik) had ik de meeste stoelen uit het zaaltje weggehaald op twaalf na en die had ik midden in het zaaltje neergezet in 3 rijen van 4 stoelen. Er kwamen er 13 of 14 (inclusief diaken, ouderling, koster en organist). Na afloop werd er gezegd: *"Het was goed bezet: d'r moesten stoelen bij!"*

Maar waarom lieten al die mensen (vooral autochtonen) die nauwelijks of niet geloofden en waarschijnlijk ook geen of weinig kerkelijke bijdrage betaalden, zich niet uitschrijven? Wanneer je ze dat op de man af vroeg kreeg je als antwoord: *"Ach, je weet nooit waar het goed voor is!"* Immers in de meeste gemeenten werd eventuele ondersteuning vanuit de Diaconie alleen verleend aan wie als lid van de kerk stond ingeschreven. Het was in de tweede helft van de zestiger jaren ook nog maar zo kort geleden, dat de AOW en de Algemene Bijstandswet waren ingevoerd – wetten die maakten dat je voortaan niet perse meer van diaconale ondersteuning afhankelijk hoeft te zijn – dat men daaruit nog niet allemaal de conclusie had getrokken ook de diaconie niet meer nodig te hebben.

De pastorie van Peize, gebouwd in 1776, stond een paar honderd meter buiten het dorp aan het eind van een imposante oprijlaan met aan weerszijden een dubbele rij 200 jaar oude eikenbomen. De woonkamers en de studeerkamer waren hoog en hadden iets voornaams.

In die kamers lagen parketvloeren en in de grote brede middengang van de voordeur naar de achterdeur lagen plavuizen. Maar de muren, zowel de buitenmuren als de binnenmuren, waren zo vochtig, dat de zwammen tot op de zolder zaten. De dakgoten van gietijzer (misschien later pas aangebracht?) waren aan de muurkant lager dan aan de buitenkant, zodat ze bij een stortbui overliepen de kamer in, wat Loes

Pastorie “Kortland” Kortlandsweg 31

foto ± 1965

probeerde op te vangen door doeken boven aan de muren vast te prikken met punaises en de onderkant van die doeken in emmertjes te laten samenkomen om het meeste water op te vangen. Door het vele vocht waren de kinderen vaak ziek, in de winter altijd zeker wel een van de drie. Maar er is ook een korte periode geweest dat ze alle drie ziek waren. Loes heeft er in een winter een longontsteking gehad volgens de dokter, maar bij de onderwijs-gezondheidskeuring bleek dat ze eigenlijk tuberculose had gehad. Centrale verwarming was er niet. In de zitkamer stookten we een kolenhaard, in de eetkamer stond een oliëkachel, in de studeerkamer een zgn. “Vrolings Heteluchtkachel” (normaal formaat) en net zo een in de bijkeuken (maar dan een heel grote maat). Een heerlijk huis in de zomer met mooi weer, een ramp in de winter. Maar we hebben het overleefd. Diaken Jonkers was zo goed om de moestuin te onderhouden en dan deelden we de opbrengst. Voor het grasmaaien had ik aanvankelijk een zeis! Maar op de duur was er een forse motormaaier die op benzine liep.

Toen ik een autootje (tweedehands Citroën 2 CV) had gekocht, hebben de kerkvoogden een houten garage in een hoek van ons ponyweideje laten bouwen. – Ja, en dan hadden we nog een smal bosperceel, waar één voetpad rondom doorheen kronkelde en dat erg aantrekkelijk was voor de Peizer jeugd. Omdat ik het al gauw beu was om telkens kinderen eruit te jagen, heb ik op school met de kinderen afgesproken, dat ze wel af en toe in “Dominee’s bosje” (zoals zij het noemden) konden komen spelen, op voorwaarde, dat ze dan iedere keer even aan de achterdeur van de pastorie kwamen vragen of het mocht. En dat deden ze warempel nog ook!

Op zondagmiddag maakten diverse dorpelingen graag een wandelingetje door onze oprijlaan en dan schuin links het wandelpaadje langs ons huis terug naar het dorp. Maar mij viel op, dat, wanneer wij in de tuin zaten, velen van hen als ze zo langs de pastorie liepen, ostentatief hun hoofd afwendden. Als het ware om ons maar niet te hoeven groeten. Alsof ze met wie in dat huis woonden per definitie niets te maken wilden hebben. Later ging dat geleidelijk over. – Toen Loes in het laatste halfjaar dat we er woonden dit eens op bezoek bij echte Peizers vertelde en daarop liet volgen: “Maar dat is gelukkig helemaal veranderd. Hoe zou dat komen?”, kreeg ze als antwoord: “Dat hebben jullie zelf gedaan. Jullie maakten geen verschil tussen kerkmensen en niet-kerkmensen.” Blijkbaar hadden sommige vroegere predikanten dat verschil wel gemaakt. Onbegrijpelijk!

De eerste paar maanden (we kwamen er in april) werd ik sterk betrokken bij het Jeugdhonk dat midden in het dorp was gevestigd door de Stichting Jeugdwerk Noordenveld. De jeugdleider, Ab Scheffer, een Wika, werd namelijk ongeveer in eind mei ziek, en er moest een heleboel gebeuren voor de seizoenafsluiting; o.a. een fietsenrally organiseren. En met mijn ervaring uit Zeeuws-Vlaanderen kon ik natuurlijk wel wat hand- en spandiensten verrichten. Daardoor kwam ik tegelijk in contact met een sector van de jeugd, waar ik anders nooit contact mee gekregen zou hebben. En ook met een aantal vrijwilligers. Niet dat die nu gelijk in de kerk kwamen, maar ik was voor hen als persoon geaccepteerd.

Ik werd ook al gauw gevraagd in de begeleidingscommissie voor de jeugdwerker en ook in het dagelijks Bestuur van de Stichting Jeugdwerk Noordenveld. Daar heb ik ook gezorgd voor een noodzakelijke herziening van de Statuten.

Ingesneeuwd

Het had een keer in de nacht van zaterdag op zondag flink gesneeuwd bij een harde oostenwind. Op die zondagmorgen, ik was net weer binnen in huis na de kerkdienst in het pastoriezaaltje, waar waarachtig nog wel wat mensen door de sneeuw waren gekomen, hoor ik in de verte het geluid van een luidspreker-auto, die door het dorp rijdt en iets afkondigt, maar ik kan niet verstaan wat. Dus ik bel naar één van de ouderlingen die in de Schoolstraat woont, waar die auto waarschijnlijk net doorheen gereden is, en vraag hem wat er aan de hand is. Hij vertelt, dat het een oproep van de Burgemeester is aan alle mannen van het dorp om zich om 12 uur bij het gemeentehuis te melden, met een schop of spa om mee te komen helpen, want de Groningerweg is helemaal dicht gesneeuwd en gewaaid en er is geen verkeer het dorp in of uit meer mogelijk. Ik besluit na overleg met Loes gauw even wat te eten en dan ook naar het dorp te lopen met mijn spa. Als ik bij het gemeentehuis aan kom, is de grootste groep al vertrokken naar de Groningerweg en aan het werk gegaan. Ik er achteraan en inderdaad, tientallen mannen zijn druk bezig de weg uit te graven en ik voeg me bij hen. Op een gegeven moment ben ik bezig op een stuk, waar de sneeuw tot op schouderhoogte ligt! Je moet als het ware boven je macht werken om de bovenste laag weg te scheppen. En dat gaat dan ook met lagen van 20 cm tegelijk. Maar op de velden links en rechts ligt maar een dun laagje, de straat ligt kennelijk zo'n anderhalve meter lager dan de omgeving en is helemaal vol geblazen. Door het grote aantal mannen schieten we nog redelijk op. Maar als we een paar kilometer verder zijn, horen we motorgeluiden dichterbij komen. Van de Groningse kant was men met bulldozers genaderd en dat gaat natuurlijk vele malen vlugger dan ons handwerk, maar toch heerst er bij de mannen een lichte teleurstelling dat we nu wel kunnen ophouden en de rest aan de moderne apparatuur moeten overlaten. Als we teruglopen naar het gemeentehuis komen we langs de dokter, die met een jeneverfles in de hand iedere graver een borrel schenkt tegen de kou en als dank. De volgende dagen merk ik, dat het toch niet onopgemerkt is gebleven, dat de dominee (als enige van de dorpsnotabelen) meegeholpen heeft met het uitgraven van de weg. Ik heb er geen spijt van gehad.

IJzel

We hadden ook een keer op een zondagmorgen dat het vòòr kerktijd al enorm geijzeld had. *“Het zal me benieuwen of er nog iemand naar de dienst komt”* zei ik tegen Loes. We hebben de dienst toen maar gehouden zittend om een tafeltje, want het waren er precies vijf: de organist Jaap Wolf (in de auto vanuit de stad), de ouderling en de diaken en de mevrouw die het zaaltje altijd schoonhield ... èn – tot mijn verbazing – de oudste zoon van de dokter ... op de fiets! Die kwam niet vaak naar de dienst. Later hoorde ik van zijn moeder, dat zij en haar man (zeer trouwe kerkgangers) net besloten hadden om met dit weer maar thuis te blijven, toen de jongen zijn fiets pakte. *“Joh, kijk toch uit ... met dit weer!”* Maar hij sprong op z'n fiets en riep: *“Je moet wat over hebben voor je geloof!”*

Catechisatie

Met catechisatie bereikte je de Peizer jeugd nauwelijks. Bij mijn voorgangers stuurden alleen de dokter, de burgemeester en enkele kerkenraadsleden hun kinderen er naartoe, omdat de dominee er anders alleen zou zitten. Aanvankelijk had ik alleen een groepje van 12 - 15 jaar. Dat ze mij leerden kennen door de uren ‘Bijbelkennis’ die ik op de uiteraard Openbare School gaf, maakte wel dat ik toch geleidelijk ook wat meer kinderen in de jongste groep van de kerkelijke catechisatie kreeg. En warempel na een paar jaar al had ik een groepje van 16 jaar en ouder. Maar behalve een fijne groep van vier volwassenen (voor driekwart import) had ik eigenlijk géén belijdeniscatechisanten. Ik weet niet meer precies in welk jaar het was – ik vermoed in september 1968 -, toen ik het toch een keer wilde proberen. Ik zou hen die eerste keer ontvangen op mijn studeerkamer. Er kwamen er warempel twee! Een jonge vrouw die hier nog maar pas woonde, ze zei, dat haar man ook mee wilde doen. En verder een jongen van 18 of 19. Dus ik ging na een babbeltje, hun gegevens (naam, geboortedatum en adres) noteren, eerst van dat echtpaar. En toen ik het ook van die jongen wilde noteren, zei hij: “*Schrijf u nog maar niks op, want ik heb eigenlijk een vraag.*” “*Nou vraag maar*”, zei ik, want ik dacht dat het zoiets zou zijn van ‘of het op een andere avond kon’ of zo. Maar hij vroeg: “*Wie is God eigenlijk?*” Die vraag overviel me nogal. Maar ja, je wordt als predikant wel geacht daar een antwoord op te kunnen geven. Ik had ook het idee, dat hij niet zat te wachten op de geijkte antwoorden. En ik weet niet helemaal hoe ik zo vlug alles overwogen had: maar ik zei: “*Ik geloof dat je het zo zou kunnen zeggen: ‘God is ..., dat wij verantwoordelijk zijn.*” *”Dan blijf ik”*, was zijn reactie. En hij is gebleven. Het was voor hem een duidelijk keuzemoment, maar voor mijzelf ook. En ik heb er geen spijt van gehad. Ik sta er nog steeds helemaal achter.

Toen ik in mijn derde (?) jaar in Peize bij mijn eerste uur ‘schoolcatechese’ van dat jaar in de nieuwe derde klas (nu zeg je groep 5) aan de kinderen vroeg: *“Wie van jullie weet er wat ik hier bij jullie kom doen?”* stak het 8-jarig dochttertje van de drogist haar vinger op en zei heel parmantig: *“U komt ons proberen wijs te maken, dat God bestaat.”* Zie zo, dat had haar vader goed voorbereid!

Overigens deden bijna alle kinderen van de drie openbare lagere scholen van het dorp vanaf de derde klas mee. Alleen een enkele import-atheïst, waar ik soms toch wel aardig contact mee had, hield zijn kinderen erbuiten. Een van de wethouders wilde, toen zijn oudste dochtertje voor het eerst in aanmerking kwam, wel een gesprek met mij hoe ik het deed: of het toch alleen maar kennis van de bijbelse verhalen (als onderdeel van onze cultuur) was of ook geloofspropaganda. Ik kon hem in zoverre geruststellen dat ik me aan de afgesproken opzet van “overdracht van bijbelkennis” hield, maar zei wel, dat ik niet kon voorkomen dat de verhalen op zichzelf het geloof konden bevorderen, omdat ze daar destijds voor waren geschreven. Hij ging toch akkoord.

Maatschappelijk betrokken

Omdat er in Peize behoefte kwam aan speciale voorzieningen voor ouderen nam burgemeester Edel het initiatief tot het oprichten van een stichting, genaamd “*Stichting Bejaardenzorg Peize*” om bejaardenwoningen te exploiteren en een (of meer) “bejaardenhuizen” te bouwen en te beheren. Naast Humanitas, het Groene Kruis, de ‘Vrouwelijke Hulpverlening’, de Bond voor Staatspensionering en uiteraard de Gemeenteraad kreeg ook de diaconie van de Hervormde Gemeente (een andere kerk bestond er niet in dit dorp) een zetel in het bestuur, en ook daar kon ik aan de slag om de statuten te ontwerpen.

In diezelfde tijd hebben we de in 1959 door de Hervormde Diaconie opgerichte en bestuurde instelling voor “Gezinsverzorging in Peize”, bestuurlijk verbreed tot een “*Algemene Stichting voor Maatschappelijk werk en Gezinsverzorging*”, waarin ook het Groene Kruis, Humanitas en het Gemeentebestuur bestuursleden benoemden.

Orgelrestauratie

Inmiddels was de restauratie van de kerk in Peize voltooid. Met een feestelijke dienst op zondag 8 december 1968 werd het kerkgebouw weer in gebruik genomen. Alleen één ding was nog niet klaar: het orgel. Maar het restauratiefonds was voor een groot deel op. Dus moest er een nieuwe financiële actie opgestart worden om ook de restauratie van het orgel te kunnen voltooien.

Nou was het niet 'zó maar' een orgel, maar een heel bijzonder instrument: in 1631 voor de Groningse St. Gertrudis of Peper-Gasthuiskerk gebouwd en in 1696/97 door de wereldberoemde Duitse orgelbouwer Arp Schnitger grondig verbouwd en uitgebreid. Maar toen men in de 19^e eeuw in Groningen eigenlijk liever een meer romantisch orgel (wat toen ineens mode was) wilde hebben, had men in 1862 het oude Schnitger orgel voor een zacht prijsje die 'domme boeren' in Peize in de maag gesplitst. Maar die hadden hiermee, zoals bij de restauratie bleek, juist een juweel van een instrument gekregen van een inmiddels wereldberoemde orgelbouwer!

Voor de financiering van de restauratie van het orgel werd een actie gestart. Er werd een grammofoonplaat getiteld "*De Toverlanteern*" opgenomen, met liedjes van de plaatselijk singer-songwriter en conferencier *Bareld Lunsche* en er werden bij de landelijk bekende uitgeverij Wolters-Noordhoff in Groningen kleurenreproducties gemaakt van een *olieverf-schilderij* dat ik zelf die zomer van onze toen 4-jarige dochter 'Annemieke met haar pluche beer' gemaakt had. Met de grammofoonplaat en de schilderijreproducties hebben we op dinsdag 15 oktober 1968 zelfs met een actiestand op de Zuidlaarder paardenmarkt gestaan. In allerlei kranten en kerkbladen stonden artikelen over deze actie, tot in Rotterdam toe!

Bevrijdingsdag 1970

Op dinsdag 5 mei 1970 zou het 25-jarig jubileum van de Bevrijding gevierd worden. Burgemeester Edel vond, dat het tijd werd, dat er ook in Peize een monument kwam voor de gevallen bevrijders en verzetsstrijders, ondanks het feit, dat vòòr de oorlog in Peize de NSB de partij was geweest die bij verkiezingen veel stemmen kreeg.

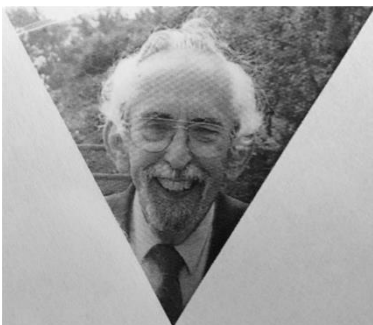
De dag zou beginnen met een oecumenische kerkdienst om 10 uur; daarna zou iedereen naar de hoek van de Hereweg en de Esweg gaan voor de onthulling van het monument, waar de burgemeester een toespraak zou houden en 's middags vanaf 2 uur zou er een optocht door het dorp gehouden worden met de muziekvereniging voorop.

De opzet van de kerkdienst zou een van de eerste activiteiten zijn die werd voorbereid vanuit de een halfjaar eerder opgerichte Raad van Kerken te Roden en Peize. In Roden vonden ze het vanwege de

Onthulling Monument Esweg 1970

ruimte handiger om hun bevrijdingsdienst niet in een van de drie (betrekkelijk) kleine kerken te houden maar in de sporthal. Prima. Inhoudelijk vonden we allemaal dat je niet alleen moest terugkijken, maar de mensen ook moest confronteren met het feit, dat er nog zoveel landen waren waar mensen ondanks het einde van de oorlog *helemaal nog niet 'vrij'* waren. Maar omdat er inmiddels al een hele generatie was die de oorlog niet (bewust) had meegemaakt, was het goed, dat eerst een oudere aan de jongere generaties vanuit eigen ervaring wat zou vertellen over de oorlogstijd. Bij ons zou ouderling Bos dat doen. Daarna zouden jongeren aandacht vragen voor de nog altijd onvrije volkeren in de wereld. Dan zou de voorganger de schriftlezing lezen en een korte preek houden. De tekst van de preek (althans in Peize) zou zijn: “... *want gij zult gedenken, dat gij dienstknechten in het land Egypte geweest zijt en dat de Here, uw God u van daaruit heeft uitgeleid met een sterke hand en een uitgestrekte arm ...*”. Om in de preek uit te werken als: “*Dankbaar gedenken, dat je vrij of bevrijd bent houdt ook in gedenken, dat je onvrij, onderdrukt enz. geweest bent en dat je dus openstaat voor de vreemdeling, de vluchteling en ieder die nog níét in vrijheid kan leven.*” Allemaal keurig voorbereid in de Raad van Kerken en voorgelegd aan de kerkenraad, die ermee akkoord ging. Maar het pakte toch anders uit. Achteraf hoorde ik, dat het buiten aan de kant van het koor van de kerk bijna mis was gegaan. Daar stonden namelijk enkele van onze kerkelijke jongeren bij de deur van het koor klaar met een nog opgerold spandoek om op het afgesproken moment binnen te komen en dat spandoek te ontrollen. Dat werd opgemerkt door een paar vroege gasten van het naast de kerk gelegen café Ensing. Die dachten dat die jongeren de kerkdienst wilden verstoren en stoven naar buiten om ze weg te jagen. Dat hun binnenkomst met de dominee afgesproken was, konden ze maar nauwelijks geloven, maar ze dropen toch weer af naar hun pilsje bij Ensing. Binnen in de kerk schrok bijna iedereen zich bijna wezenloos, toen er van de orgelgalerij ineens een luide jongensstem klonk die een actueel vrijheidsgedicht van de Griekse dichter Theodorakis voordroeg. Hij liet tegelijk een spandoek afrollen, terwijl op dat moment de koordeur openging en de groep die buiten had staan wachten de kerk binnen stapte en in het koor hun spandoek uitrolde. Er ging als het ware een schokgolf door de gemeente! Omdat ik niet schrok, maar hierna gewoon doorging met de dienst, begreep men geleidelijk aan dat het zo gepland was, maar toch zou dit muisje nog een staartje hebben. Terwijl ik 's middags thuis weer aan het werk was, was de geplande optocht van start gegaan. Ik had daar geen tijd voor. Maar de groep van onze (grotendeels ‘import’-) jongeren, die het appèl om “aandacht voor wie nog niet vrij zijn in deze wereld” in de kerk hadden gebracht, waren wél mee gaan lopen en ontrolden ook in de optocht hun spandoeken. Dat pikten een aantal autochtone Peizer jongelui niet en die gingen met hen op de vuist, omdat ze dat – net als die cafébezoekers 's morgens – beschouwden als een verstoring van het feest! En zo eindigde wat we in de Raad van Kerken zo mooi ‘eigentijds’ gepland hadden toch nog in een behoorlijke rel! Al met al was het grootste deel van de kerkenraad bepaald niet blij met dat alles. Er werd op 11 mei een spoedvergadering belegd, waar ik samen met de ouderlinge, die met mij in de Raad van Kerken zat, verantwoording moest afleggen. Ons verweer, dat we het toch echt allemaal van tevoren aan de kerkenraad gemeld hadden en zij dat hadden goedgekeurd, kreeg als reactie zoiets als “*ja, dat kan wel, maar niet zó!!!*” Overigens werd in het dorp door sommigen gezegd, dat het goed was, dat ik ging vertrekken. Het inmiddels op mij uitgebrachte beroep naar IJmuiden-Oost had ik namelijk al aangenomen.

Ds. Hans Brezet
Korenbloem 8
6922GN Duiven
tel. 0316 267025

EXCURSIE NAAR HET MUSEUM 'T STEENHUIS IN NIEBERT

door Jacob Bezema Jzn.

Op de jaarvergadering van april 2022 jl.. hebben we de leden gevraagd of er ook belandstelling was voor een excursie in mei of juni van dit jaar. Uit de reacties in de zaal bleek dat er hiervoor wel animo was. Op het programma van twee jaar geleden stond een excursie naar museum 't Steenhuus in Niebert, maar door de Covid-pandemie is dit toen niet doorgegaan. Er is toen weer contact gezocht met het museum, met de vraag of het mogelijk was, dat we met een groep leden langs konden komen. Dit was mogelijk en de uitnodigingen voor de excursie konden de deur uit.

Op zaterdag 11 juni 2022 kwamen op het verzamelpunt aan De Woert de leden bijeen die gezamenlijk met auto's naar Niebert gingen. Ook waren er leden op eigen gelegenheid naar Niebert gegaan. Op de parkeerplaats nabij het museum kwamen we bij elkaar en was de groep van 24 deelnemers voor de excursie compleet.

In het museum 't Steenhuus te Niebert werden we gastvrij ontvangen. We begonnen met koffie of thee met wat lekkers erbij. Het was heel gezellig en er werd veel gepraat. Velen hadden elkaar namelijk een tijdje niet meer gezien de afgelopen periode. Na de koffie en thee gingen we in twee groepen met vergezeld van een kundige gids door het museum en er was heeeel veel te zien. Nadien kon je ook nog op eigen gelegenheid dingen bekijken.

Het Iwema Steenhuus is het enige overgebleven gebouw in de provincie Groningen met de oude vorm van een middeleeuws steenhuus uit eind 14^e eeuw. Het voorhuis diende oorspronkelijk als verdedigingstoren. Bij een verbouwing in ± 1850 is de vorm van een boerderij ontstaan en is het bovenste deel van het steenhuus afgebroken. Het voorhuis van het steenhuus is niet te bezichtigen. Op de zolder van het museum kun je nog wel een deel van het originele steenhuus zien.

In de schuur van het Iwema Steenhuus is het ambachtelijke streekmuseum 't Steenhuus ondergebracht in daar gebouwde pandjes t.w. een bakkerij met winkel en meidenkamer, een schilderszaak en een woonhuiskamer. Alles ingericht in de stijl van begin 20e eeuw en met veel gebruiksvoorwerpen, materialen, machines en andere unieke verzamelingen. Op de bovenverdieping –ook bereikbaar met een traplift- ging het nog even door met een schooltje, een café, een kruidenierswinkel, een kapperszaak, een schoenmakerij en hier was ook een grote collectie houtbewerkingsgereedschappen tentoongesteld.

In de tuin met aangelegde paden kun je stinzenplanten zien en hier staat ook de dikste rode beuk van het noorden. Ook is hier een boomgaard met hoogstamfruitbomen van oude fruitrassen. Hieronder nog enkele foto's van de excursie naar 't Steenhuus in Niebert.

REACTIE OP ARTIKEL OVER EEN DRENTSE POSTBODE IN 1871 door Gelmer Stroetinga

Aan Bea/ Redactie,

Wellicht verbaast dat een verdwaalde oud Peizenaar vanuit het lommenrijke Hilversum reageert op het artikel over de Drentse postbode in 1871. Met belangstelling lees ik al jaren het “Tiedschrift” als geboren en gedeeltelijk getogen Peizenaar. Als amateur familiegeschiedenis-schrijver heb ik mijn leven vanaf 1942 tot heden in beeld geprobeerd te brengen met schrijven, foto’s en artikelen. Als aanvulling op het laatste artikel over de postbode van 1871 vond ik het artikel over de eerste in dienst genomen postbode van Peize op 16 mei 1906. Hendrik Harmsen was een aangetrouwd familielid, hij was getrouwd met Wilhelmina Stroetinga. Mogelijk komt dit in aanmerking voor plaatsing in de volgende uitgave van “Tiedschrift”. Door de tijd heen heb ik het een en ander verzameld over het Peize van toen. Mocht je belangstelling hebben voor meerdere oude wetenswaardigheden laat het dan weten. Uit ervaring weet ik hoe moeilijk het is copy te verkrijgen voor de uitgave van een blad. Bijgaand mijn bijdrage.

Hartelijk groet, Gelmer Stroetinga. Hilversum

Hierbij een stukje uit de familiegeschiedenis -op rijm- van Gelmer Stroetinga

DE POSTBODE

*Gelmer's leeftijd bleef ook niet stilstaan,
af en toe zat hij achter Lammechien Venekamp aan.*

*Wilhelmina, Gelmer's zus,
gaf toen ook al menig kus.*

*In dat dorpje onder de rook van de stad,
bewoog ook zij zich op het liefdespad.*

*Getuige dit schrijven,
wat bewaard zou blijven.*

*De hulpbesteller bij tante pos,
liet Wilhelmina niet meer los.*

*Peize's eerste fietsende postbode,
toen nog zonder postcode.*

*Berend Talens, deed in 1871 alles nog te voet,
maar Hendrik Harmsen bezorgde de post met nog meer spoed.*

*Vele jaren later op de fiets van de P.T.T.,
dat karretje ging vast jaren mee.*

*Op de volgende bladzijde, Hendrik op de stalen ros,
zo ging dat bij tante pos.*

*Over verdienste werd niet gesproken,
zeker is, dat het aan veel heeft ontbroken.*

*In dat arme Drentse land,
lazen ze wel de courant.*

*Elektriciteit hadden ze nog niet,
vooral in een afgelegen gebied.
Dit kwam pas na de Tweede Wereldoorlog tot stand,
en Hendrik fietste toen ook niet meer op een houten band.
De vroegere zandweg was reeds geplaveid,
zo fietste Hendrik de postbode, in een andere tijd.*

*Zo rond 1910 leerden Gelmer en Lammechien elkaar beter kennen,
later hebben ze elkaar mogen verwennen.
Lammechien Venekamp, van de Oude Velddijk, was ook al niet rijk.
Want bij Roelfien Lammerts en Jan Venekamp,
gebruikten ze toen ook nog de petroleumlamp.
Met een keuterboerderijtje verdienden ze hun dagelijkse brood,
want de centen vielen niet zo maar in de schoot.
Allemaal moesten ze op de bres,
de kinderen gingen waarschijnlijk alleen in de winter op les.
In de zomer was daarvoor geen tijd,
want dan waren ze een arbeidskracht kwijt.*

Als U een verhaal heeft of een reactie op een artikel in Tiedschrift dan kunt U dat sturen naar de redactie van Tiedschrift.

E-mail: hv-pezie-peize@hotmail.com

Of per post naar: Redactie Tiedschrift, De Pol 27, 9321 VB Peize

OPLOSSING DECEMBER PUZZEL 2021

Op de puzzel in *Tiedschrift* van december 2021 ontvingen wij 7 reacties.
Onderstaand de 9 foto's voorzien van de antwoorden op:

- * waar stonden/staan deze panden,
- * wat is het geweest en
- * wat is er nu?

1. Boerderij Hoofdstraat 21

Afgebroken. Thans nieuw gebouwde 'boerderij' + zorgcentrum; Interzorg "De Hoprank"

2. Burgemeestershuis Kerkstraat 14

thans een woonhuis. Is ook nog "Kruiswerk" geweest; het achterste gedeelte

3. Verzorgingshuis met woningen voor ouden van dagen

Het oude "Zonnehof", is afgebroken.
Het nieuwe Zonnehof (met woningen voor ouderen) is er achter gebouwd.

4. Groene Kruisgebouw Raadhuisstraat;

was ook nog politiebureau, is afgebroken.
Hier staat nu een appartementencomplex hoek Raadhuisstraat-Zonnehof.

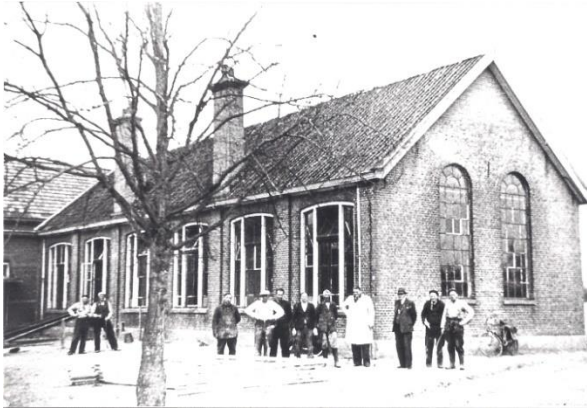
5. Oude Postkantoor en Winkel van Staal, Hoofdstraat 34-36

Thans woonhuizen nr. 34 en 36

6. Boerderij Raadhuisstraat of De Steeg.

Afgebroken. Hier stond later het Groene Kruisgebouw en thans het appartementencomplex hoek Raadhuisstraat-Zonnehof.

7. Centrumschool of 'komschool', Kerkstraat
voor de afbraak in 1956.
Hier is een nieuwe Centrum-school gebouwd
die weer plaats heeft gemaakt voor nieuwe
woningen aan de Kerkstraat en Schoolplein.

8. Dorpshuis Hoofdstraat 42
Dit pand is afgebroken en hier staat nu een
appartementengebouw met 6 woningen
Hoofdstraat 40, 40A, 40B, 42, 42 A en 42 B

9. Dubbele Boerderij Hofstraat 1-3
Afgebroken. Hier is later de winkel van
Nieman gebouwd en thans staat hier een
appartementen complex op de hoek van de
Raadhuisstraat - Hofstraat.

Deze puzzel werd gemaakt door Jacob Bezema Jzn.

UITSLAG DECEMBER PUZZEL 2021

Er waren 7 personen die een oplossing van de DECEMBER PUZZEL 2021 hadden ingestuurd. Van de 7 inzendingen waren er 3 oplossingen met één fout (2x fout > foto 6 en 1x fout > foto 5). Dit betekend dat er 4 personen zijn die de puzzel goed hebben opgelost. Er volgde toen een loting en de winnaar van de DECEMBER PUZZEL 2021 is Zwaantje Lansink-Schuring. De winnaar verdient een pluim van de redactie en heeft een leuke attentie ontvangen.

OVER HET WEER

Sint-Margriet of Pisgreit, 20 juli, de naamdag van Margaretha van Antiochië.

Deze dag wordt beschouwd als de eerste dag van de hondsdagen en is vanouds belangrijk voor boeren en buitenlui. Naar verluidt is het weer op *pisgreit* bepalend voor het weer op de daarop volgende weken.

DE EERSTE SOCIALE GEMEENTEWONINGEN VAN PEIZE IN 1922

samengesteld door Jacob Bezema Jzn.

Het gemeentebestuur plaatste in het Nieuwsblad van het Noorden van 6 mei 1922 een advertentie voor het aanbesteden van 3 DUBBELE ARBEIDERSWONINKEN met SCHUURTJES

Deze 3 twee-onder-één-kap woningen waren de eerste sociale huurwoningen van de gemeente Peize en werden gebouwd aan de 'Lieverescheweg', de weg van Peize naar Lieveren. In 1922 bestond het dorp Altena nog niet en dit deel van de 'Lieverescheweg' kreeg later de huidige naam van Altenaweg. De weg naar Lieveren vanaf de (voormalige) lagere school kreeg later de naam van Lieverseweg.

Foto: G. Bierma

Altena: Altenaweg 6 en 8, twee van de zes woningen uit 1922

Foto: 1985